

УДК 37.034

ВІКТОР КОРОЛЕНКО

м. Миколаїв

viktorko73@mail.ru

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНОГО ФОРМУВАННЯ ШКОЛЯРІВ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ВИХОВНІЙ ПРАКТИЦІ

У статті здійснено науковий аналіз джерел з проблеми морального формування школярів і розглянуто підходи науковців щодо цієї проблеми. Виявлено особливості виховного процесу спрямованого на підвищення морального рівня учнів. На основі аналізу психологічної і педагогічної літератури, розглянуто різні шляхи підвищення ефективності педагогічного впливу на сучасну молодь.

Ключові слова: мораль, поведінка, цінність, виховання, формування.

На сучасному етапі розвитку суспільства існує необхідність розроблення принципово нових підходів до рішення проблеми морального формування дітей шкільного віку.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. До питання морального формування молоді зверталися в своїх працях відомі мислителі та педагоги, серед яких І. Булах, М. Гамезо, О. Грива, М. Лукашевич, М. Тофтул, та інші.

Мета статті – висвітлення загальних підходів до проблеми морального формування дітей шкільного віку. Завданням даної статті є висвітлення важливості та необхідності підвищення ефективності процесу морального формування дітей шкільного віку.

Глобалізація суспільних процесів та неперервна інформаційна змінність обумовлюють введення дитини у складну систему соціальних відносин, потребують від неї здатності до адекватних рішень. Проведене нами дослідження свідчить, що від сформованості у підростаючого покоління стійких моральних якостей залежить становлення особистості школярів, їхніх моральних норм, принципів, поведінки в суспільстві та ставлення до оточуючих. Деякі аспекти виховного впливу моралі на особистість раніше розглядалися, але не достатньо, тому існує необхідність детального вивчення даної проблеми.

Сучасна Україна переживає один з важких історичних періодів. Сьогоднішнє моральне формування українського суспільства відбувається, в період розвалу економіки країни, зміни політичної системи і руйнуван-

ня особистості. У сучасному суспільстві матеріальні цінності домінують над духовними, в підростаючого покоління спотворені уявлення про доброту, милосердя, великодушність, справедливість, громадянськість і патріотизм. Високий рівень злочинності викликаний загальним зростанням агресивності і жорстокості в суспільстві. Емоційна, вольова і духовна незрілість української молоді сприяє її орієнтуванню на атрибути закордонної, переважно західної культури, руйнуючи духовно-моральні і культурні основи нашого народу, що формувалися століттями. Відсутність достатнього контролю над засобами масової інформації, сприяє руйнуванню інституту сім'ї: формуються антибатьківські і антиродинні установки.

Сучасне українське суспільство переживає духовно-моральну кризу. Міжособистісні моральні стосунки, що склалися сьогодні, є віддзеркаленням змін в суспільній свідомості і державній політиці. Наше суспільство втратило національну ідеологію. Зведеними до мінімуму виявилися духовно-моральні навчальні і виховні функції системи освіти, що сприяло негативній зміні ціннісних установок, масової свідомості (а також дитячого).

Актуальність проблеми морального формування дітей шкільного віку обумовлена тим, що в сучасному світі людина живе і розвивається, оточена безліччю всіляких джерел діючих на неї як позитивно, так і негативно (це в першу чергу засоби масової комунікації і інформації, неорганізовані події доквілля), які щодня впливають на незміцнілий інте-

лект і відчуття молодого людини, на її сферу моральності.

Останні роки значно зросла увага до проблем морального формування дітей шкільного віку з боку держави, але з відродженням інтересу виникає багато гострих проблем, що хвилюють суспільство (складнощі сучасного полікультурного і патріотичного, світського і релігійного, екологічного і морального виховання).

В умовах глобалізації значно розширюються можливості поликультурного виховання. Доступність інших культур створює умови, дозволяє людині краще розуміти, засвоювати і приймати цінності, традиції, звичаї інших культур, але сприяють і її відособленню від інших культур, ставить її в ситуацію співвідношення з ними, що сприяє виникненню сприятливих умов для виховання патріотичних відчуттів.

Нові інформаційні технології є важливим сучасним виховним ресурсом. Виховання в умовах використання нових інформаційних технологій відбувається в зміненому інформаційному і комунікативному середовищі. Різні інформаційні сайти дозволяють учням і учителям отримувати нову інформацію і брати участь в обговоренні різних проблем, що хвилюють молодь в різних країнах світу, тим самим сприяють ефективності процесу морального виховання.

Інтернет дозволяє сучасному школяру дістати можливість доступу до різної інформації, в тому числі і до антиморальної (порносайти, сайти екстремістських, терористичних і націоналістичних організацій). Спілкування в різних чатах часто відбувається на низькому культурному рівні і замінює живе людське спілкування, воно інколи виконує функції морального виховання, сприяє формуванню різної молодіжної субкультури негативної спрямованості.

У зв'язку з цим особлива просвітницька роль належить сучасній школі, освічувати не лише школярів, але і їх батьків. Під час просвітницької роботи з батьками сучасна школа зобов'язана враховувати, всі негативні чинники сучасних ЗМІ і мережі Інтернет.

Шкільний вік – період активного формування світогляду людини – системи поглядів

на дійсність, самого себе і інших людей. У цьому віці удосконалюється самооцінка і самопізнання, що робить сильний вплив на загальний розвиток особистості. Самооцінка є центральним новоутворенням цього віку, а провідною діяльністю є спілкування і суспільно корисна діяльність [2; 4].

Сім'я є унікальним інститутом соціалізації, оскільки її неможливо замінити іншою соціальною групою. Саме у сім'ї здійснюється перший адаптаційний період соціального життя людини. Для дитини шкільного віку, а особливо молодшого шкільного віку, сім'я це головне, соціальне оточення, яке формує її моральні звички, основи соціальних стосунків, систему цінностей. Позитивний вплив сім'ї сприяє благополучній соціалізації і соціальної адаптації індивіда не лише в дитячому віці, але і протягом всього життя. Моральні основи, які у дитини формують батьки в системі соціальних стосунків, визначають надалі її стиль життя [2; 3].

Все це робить сім'ю важливою і незамінною ланкою в загальній системі розвитку особистості. Сім'я, формуючи у дитини моральні якості (гуманізм, патріотизм, добросовісне ставлення до громадського обов'язку, тощо), вносить до їх формування особий момент, який забезпечує не просто знання норм поведінки, але і переконання, прагнення затверджувати ці норми в своєму повсякденному житті. Специфічний для сім'ї характер міжособистісного спілкування сприяє формуванню комплексу моральних відчуттів і переживань. Особлива роль сім'ї у вихованні визначається ще і тим, що її вплив на дитину починається з раннього дитинства, коли вона найбільш сприйнятлива до виховання. Завдяки цьому родинне виховання володіє тривалим наслідком: позитивні або негативні риси особистості сформовані сім'єю, впливають на відбір подальших виховних дій в школі. Те, що прищеплене людині в дитинстві, обов'язково позначається впродовж всього її життя. Сім'я не лише виховує сама, але і сприяє або, не сприяє подальшому суспільному вихованню підростаючої особистості. Головною функцією сім'ї, у моральному формуванні особистості дитини, є формування її морального фундаменту: засвоєння простих норм

моралі (доброзичливості, правдивості, чуйності), емоційно-ціннісних уявлень, формування моральних відчуттів. У сім'ї в дитини складаються перші уявлення про: хороше і погане, прекрасне і потворне, добро і зло, закладаються основні потреби особистості. Саме у сім'ї вона набуває навиків спілкування з близькими людьми, отримує уроки любові до старших, співчуття, взаєморозуміння, іншими словами, набуває досвіду безпосереднього практичного гуманізму у стосунках з людьми. Якщо на ранніх етапах морального становлення особистості, сім'я щось недодала в цьому плані, недостатня сформованість моральних цінностей і моральних відчуттів може позначатися впродовж всього життя як нездатність до глибоких відчуттів дружби, кохання, співчуття. Прості моральні норми, відчуття доброти і людяності, засвоєні в сім'ї, складають основу для формування понять моральності і моральних відчуттів – патріотизму, почуття обов'язку перед суспільством [1; 2; 6].

На сучасному етапі відродження духовної-моральної і культурної спадщини, опора на сім'ю, як на осереддя морального багатства народу, є об'єктивною потребою суспільства. Історії людства свідчить, що у всіх народів головним соціальним інститутом, що забезпечує передачу морального досвіду з покоління в покоління, була сім'я. Отримані нами результати дослідження свідчать що, сім'я і досі є основним чинником збереження національної культури і національної духовності.

Проведений нами аналіз сучасної психолого-педагогічну літературу [1; 2; 3; 4; 5; 6], дає змогу стверджувати, що принципово важливі зміни в теорії і практиці виховання не відбулися. Зміни, які обговорює педагогічне співтовариство, більшою частиною пов'язані або з модифікацією відомих вітчизняних педагогічних ідей в нових суспільних умовах, або з вирощенням на досягнутих результатах тих, що вже зарекомендували себе в світі як позитивні ідеї. Сучасна ситуація, що склалася, пов'язана з тим, що немає серйозного розуміння визначальної ролі виховання дітей і молоді як на державному, так і на суспільному рівні. Проблема морального виховання підлітків часто обговорюється

на державному рівні і інколи приймаються певні рішення, покликані змінити ситуацію, але повного усвідомлення важливості морального виховання не відбувається.

Результати нашого дослідження свідчать, що одним з головних інститутів виховання підлітків є школа. Отримавши клас, в класного керівника виникає необхідність побудови виховної системи в цьому класі. Класна виховна система обумовлена індивідуальними і груповими особливостями учнів, тому класному керівникові, необхідно зрозуміти специфічні особливості класного колективу, визначити рівень морального розвитку кожного учня.

У виховному процесі, вирішуються проблеми розвитку самостійності, дитини різного віку, що вимагає від учителів: пошук форм адаптації школярів до сучасного життя суспільства в процесі їх навчання вирішенню актуальних життєвих проблем, що виникають в соціумі, створення і розвиток гуманістичних виховних систем, створення виховного простору при активній і очолюючій ролі в цьому процесі педагогічних колективів, світова і національна культура як основа морального виховання, використання нових інформаційних технологій у вирішенні виховних проблем; створення колективів дітей, дітей і дорослих різних життєвих поглядів і характеру; створення дитячих, юнацьких батьківських і інших громадських організацій, об'єднань; зміна професійного мислення педагога і вмісту його діяльності.

Перспективами подальшого дослідження є розробка нових шляхів для підвищення рівня моральної сформованості дітей шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Булах І. С. Психологічні основи особистісного зростання підлітків : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : 19.00.07 / Ірина Сергіївна Булах. — К., 2004. — 582 с.
2. Гамезо М. В. Возрастная и педагогическая психология : учеб. пособие для студ. всех спец. пед. вузов / М. В. Гамезо, Е. А. Петрова, Л. М. Орлова. — М. : Пед. о-во России, 2003. — 512 с.
3. Грива О. Питання виховання в системі підготовки фахівців, що працюють з дітьми і молоддю в полікультурному середовищі [Текст] // Професіоналізм викладача вищої школи: освітні технології : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. / О. Грива — Миколаїв : ЛІОН, 2004. — С. 186.

4. Лукашевич М. П., Соціологія. Загальний курс : підручник / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. — 2-е вид. — К. : Каравела, 2011. — 408 с.
5. Соціологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Волович, М. І. Горлач, В. Г. Кремень та ін. — 6-те вид. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 808 с.
6. Тофтул М. Г. Етика : навч. посіб. / М. Г. Тофтул. — К. : ВЦ «Академія», 2005. — 461 с.

VIKTOR KOROLENKO

Mykolaiv

MODERN CONSISTING OF PROBLEM OF MORAL FORMING OF SCHOOLBOYS IS OF PEDAGOGICAL THEORY AND EDUCATOR PRACTICE

In the article the scientific analysis of sources of problem of the moral forming of schoolboys is carried out and approaches of research workers are considered in relation to this problem. Found out the features of educator process of the moral level of students directed on an increase. On the basis of analysis of psychological and pedagogical literature, the different ways of increase of efficiency of pedagogical influence are considered on modern youth.

Actuality of this article does not cause a doubt, as verification and estimation of moral knowledges and skills of domain of school age children, is very important and necessary component part of educator process, and capture the method of verification of level of moral knowledges of schoolboys, is one of important and heavy tasks which a teacher must decide.

An author is conduct the thoughtful piece of work with determination of efficiency of the modern pedagogical operating on moral education of schoolboys. Important is a necessity of search of new forms and methods of the pedagogical operating on a rising generation, with the purpose of preparation of him to life in society.

Key words: moral, conduct, value, education, forming.

ВИКТОР КОРОЛЕНКО

г. Николаев

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ МОРАЛЬНОГО ФОРМИРОВАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ И ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ

В статье осуществлен научный анализ источников проблемы морального формирования школьников и рассмотрены подходы учёных относительно этой проблемы. Обнаружены особенности воспитательного процесса направленного на повышение морального уровня учеников. На основе анализа психологической и педагогической литературы, рассмотрены разные пути повышения эффективности педагогического влияния на современную молодежь.

Ключевые слова: мораль, поведение, ценность, воспитание, формирование.

Стаття надійшла до редколегії 02.11.2016